

MILITAIRE GENEESKUNDE ROND 1900 IN DE FORTEN

Medicijnkisten, Verbandkisten en Suppletiekisten
en
voorschriften ter voorkoming van ziektes

Door Jaap Mulder (december 2020)

Presentatie inhoud

- Ziekenafdeling op Pampus
- Medische uitrusting van forten (curatief)
- Voorschriften ter voorkoming van ziektes (preventief)

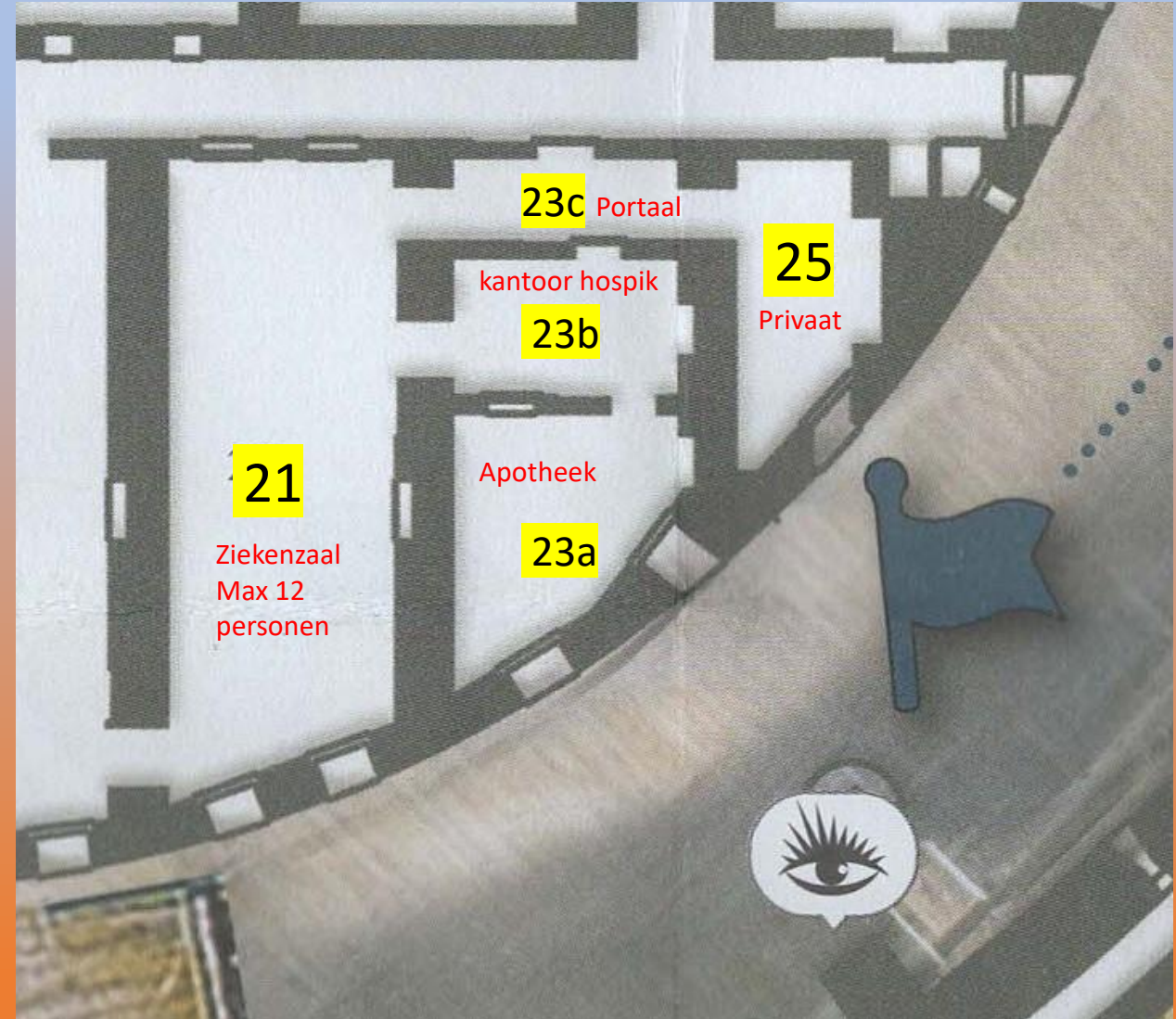
Ziekenafdeling op Pampus (ter opfrissing uit het handboek)

De ziekenafdeling bestaat uit de volgende ruimten:

- Ziekenzaal, ruimte 21
- Apotheek, ruimte 23a
- Vertrek ziekenoppas, ruimte 23b
- Portaal, ruimte 23c
- Ziekenprivaten, ruimte 25 met 4 wasbakken, een waterpomp, 3 privaten en een urinoir.

Er waren 2 ziekenverplegers (ziekenoppassers of hospikken).

Er was geen militaire arts op het fort (wèl in de kazerne in Muiden).

Presentatie inhoud

- *Ziekenafdeling op Pampus*
- Medische uitrusting van forten (curatief)
- Voorschriften ter voorkoming van ziektes (preventief)

MILITAIRE GENEESKUNDE ROND 1900 IN DE FORTEN

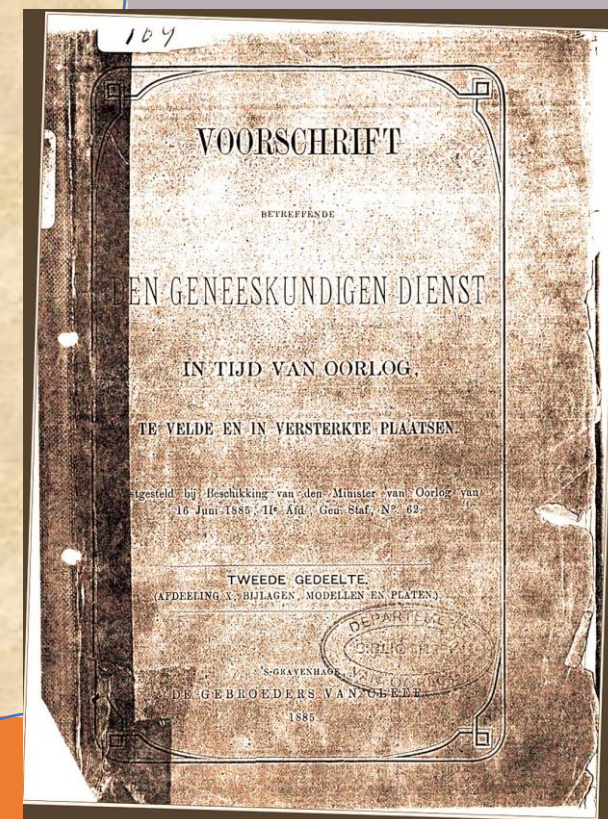
BRON VAN INFORMATIE VAN DEZE PRESENTATIE

Historisch Verzameling Militair Geneeskundige Dienst
van de KL, gevestigd in de Korporaal van Oudheusden kazerne in Hilversum.

Voorschrift
betreffende
Den Geneeskundige dienst
In tijd van oorlog
Te Velde en in Versterkte Plaatsen
Vastgesteld bij beschikking van den minister van oorlog van
16 juni 1885, IIe Afd. Gen. Staf N° 62

Elk fort had de beschikking over een aantal kisten met middelen voor het behandelen van wonden en ziektes, Zoals een *Medicijnkist*, een *Verbandkist* en een *Suppletiekist* (al dan niet gecombineerd).

Er zijn verschillende kisten voor (grote) forten en kleine forten.

De kisten had een meerdere compartimenten (lades), bestemd voor:

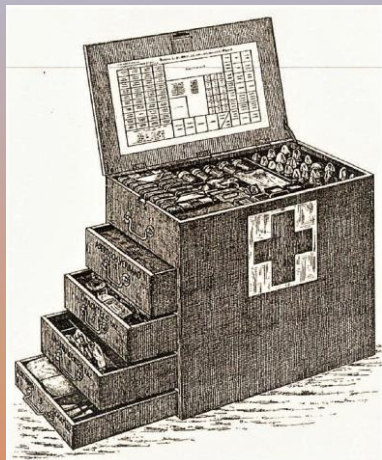
- Medicamenten
- Verbanden (antiseptisch)
- Instrumenten
- Andere hulpmiddelen

Voorbeeld van een aantal kisten

Medicijnkist (1)

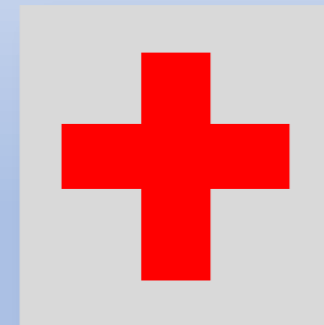
Inhoud onder de bovenvak

Aanwezige medicijnen en hoeveelheden

	Kilogram.	Hectogram.	Decagram.	Gram.	Wijdmond stopflesschen.	Nauwmond stopflesschen.	Blikken bussen.
Acidum salicylic.	—	2	—	—	1	—	—
Oleum lini	—	4	—	—	—	1	—
„ olivarum.	—	4	—	—	—	1	—
Spiritus camphoratus	—	4	—	—	—	1	—
Acidum aceticum	—	1	—	—	—	1	—
Chloroformum	1	8	—	—	—	2	—
Aether cum spiritu	—	4	—	—	—	1	—
Acetas plumbicus liq.	—	6	—	—	—	1	—
„ „ in pulv.	—	1	—	—	1	—	—
Spiritus rectificat	—	8	—	—	—	2	—
Acidum phenylicum.	1	—	—	—	—	2	—
„ sulphuric. dil.	—	4	—	—	—	1	—
Solut. ammoniaci spirit. anisat.	—	1	—	—	—	1	—
Vaselineum	—	4	—	—	1	—	—
Sulphas ferrosus.	—	1	—	—	1	—	—
Ammonia liquid.	—	—	—	—	—	—	—
Oleum menth. piperit.	—	—	—	—	—	—	—
Sulphas zincicus.	—	—	—	—	—	—	—
Sulphidum stibicum	—	—	—	—	—	—	—
Hydras chlorali	—	—	—	—	—	—	—
Chloretum zincicus	—	—	—	—	—	—	—
Pulvis gummos	—	—	—	—	—	—	—
„ rhei	—	—	—	—	—	—	—
„ rad. saleb.	—	—	—	—	—	—	—
Carbon. et hydras magesicus	—	—	—	—	—	—	—
Sulphas chinini	—	1	—	—	1	—	—
Chloras kalicus	—	5	—	—	—	—	—
Chloret. hydrargyrosum (calomel)	—	—	5	—	1	—	—
Acetas morphini	—	—	1	—	1	—	—
Extr. secal. cornuti (ergotine)	—	—	3	—	1	—	—
Nitras argenticus fusus	—	—	3	—	1	—	—
Tartras kalico stibicus.	—	—	3	—	1	—	—
Chloret. ferricum	—	1	—	—	1	—	—
Nitras argenticus (cryst.)	—	—	3	—	1	—	—
Oleum sinapis	—	—	1	—	—	1	—
Moschus	—	—	2	—	1	—	—
Acetas kalicus	—	1	—	—	1	—	—
Iodoformum	—	1	—	—	1	—	—

Camphora	—	1	—	—	—	25	18	—
Brometum kalicum	—	5	—	—	—	1	—	—
Chloret. hydrargyricum (sublimaat)	—	—	5	—	—	1	—	—
Pulv. opii comp. (pulv. Doveri).	—	—	3	—	—	1	—	—
Pulvis rad. ipecac.	—	—	3	—	—	1	—	—
Sem lini	—	5	—	—	—	1	—	—
Sulphas atropini.	—	—	—	1	—	1	—	—
Folia sennae	—	3	—	—	—	1	—	—
Sacchar. album	—	4	—	—	—	1	—	—

Waar dienden al die middelen voor:

	Kilogram.	Hectogram.	Decagram.	Gram.	Wijdmond stopflesschen.	Nauwmond stopflesschen.	Blikken bussen.
Acidum salicylic.	—	2	—	—	—	—	—
Oleum lini	—	4	—	—	—	—	—
„ olivarum.	—	—	—	—	—	—	—
Spiritus camphoratus	—	—	—	—	—	—	—
Acidum aceticum	—	—	—	—	—	—	—
Chloroformum	—	—	—	—	—	—	—
Aether cum spiritu.	—	4	—	—	—	—	—
Acetas plumbicus liq.	—	—	—	—	—	—	—
„ „ in pulv.	—	—	—	—	—	—	—
Spiritus rectificat.	—	—	—	—	—	—	—
Acidum phenylicum.	—	—	—	—	—	—	—
„ sulphuric. dil.	—	4	—	—	—	—	—
Solut. ammoniaci spirit.	—	—	—	—	—	—	—
Vaselinum	—	—	—	—	—	—	—
Sulphas ferrosus.	—	—	—	—	—	—	—
Ammonia liquid.	—	—	—	—	—	—	—
Oleum menth. piperit.	—	—	5	—	—	—	—
Sulphas zincicus	—	—	—	—	—	—	—
Sulphidum stibicum	—	—	—	—	—	—	—
Hydras chlorali	—	—	—	—	—	—	—
Chloretum zincicus	—	—	—	—	—	—	—
Pulvis gummos	—	—	—	—	—	—	—
„ rhei	—	—	—	—	—	—	—
„ rad. saleb.	—	—	—	—	—	—	—
Carbon. et hydras magnesicus	—	—	—	—	—	—	—
Sulphas chinini	—	—	—	—	—	—	—
Chloras kalicus	—	5	—	—	—	—	—
Chloret. hydrargyrosus (calomel)	—	—	—	—	—	—	—
Acetas morphini	—	—	—	—	—	—	—
Extr. secal. cornuti (ergotine)	—	—	—	—	—	—	—
Nitras argenticus fusus	—	—	—	—	—	—	—
Tartras kalico stibicus	—	—	—	—	—	—	—
Chloret. ferricum	—	—	—	—	—	—	—
Nitras argenticus (cryst.)	—	—	—	—	—	—	—
Oleum sinapis	—	—	1	—	—	—	—
Moschus	—	—	—	—	—	—	—
Acetas kalicus	—	—	—	—	—	—	—
Iodoformum	—	—	—	—	—	—	—

Camphora	—	1	—	—	—	—	—
Brometum kalicum	—	5	—	—	—	—	—
Chloret. hydrargyricum (sublimaat)	—	—	5	—	—	—	—
Pulv. opii comp. (pulv. Doveri).	—	—	—	3	—	—	—
Pulvis rad. ipecac.	—	—	—	—	—	—	—
Sem lini	—	—	—	—	—	—	—
Sulphas atropini	—	—	—	—	—	—	—
Folia sennae	—	—	—	—	—	—	—
Sacchar. album	—	—	—	—	—	—	—

- Bij brandwonden
- Laxeermiddel
- Tegen doorliggen en behandeling van gordelroos
- Narcosemiddel
- Tegen ontstekingen (wonden)
- Desinfectie handen en instrumenten
- Pepermunt olie
- Slaapmiddel
- Bevordert spijsvertering
- maagpoeder
- Tegen keelontsteking
- Morfine- pijnstillers
- Tegen wildvlees en wratten
- Ijzerchloride – bij bloedstelping
- Muskusolie ten geurtjes
- Antiseptisch middel

- Tegen wratten, eksterogen
- Desinfectie middel
- Ontsmettingsmiddel
- Laxeermiddel lijnzaad
- Verdund Zwavelzuur
- In hoestdrank
- Middel tegen ijzertekort
- Zinksulfaat tegen oogontstekingen
- Reiniging septische wonden
- Tegen diaree
- Koortswerend o.a bij malaria
- Tegen syfillis
- Doet bloedvaten samentrekken, tegen bloedingen
- braakmiddel
- Zilvernitraat- Tegen wildvlees
- Tegen kiespijn, oorontsteking en steenpuisten

- Kampfer tegen geslachtsdrift
- Broomzout tegen overgeprikkeld zenuwen
- In hoestdrank
- Spierontspanning tegen kramp
- Senna peulen als Laxeermiddel
- poedersuiker

Medicijnkist (2)

Met Antiseptisch verband

Met Hulpmiddelen tbv medicijnen

Antiseptisch verband.

1ste Lade:

- 50 antiseptische tampons (grootte).
- 50 " " (kleine).
- 36 " zwachtels (kleine).
- 6 " " (grootte).
- 16 pakjes Lister's carbolgaas.
- 16 " Macintosh.

- Antiseptische watten 2 pak.
- " spons 3 stuks.
- 6 klosjes antiseptische draadzijde n°. 1, 2, 3.
- 5 fleschjes catgut n°. 0, 1, 2, 3, 4.
- 1 carbol spray.
- 4 blikken bussen.

Ustensilia voor de Pharmacie.

- ### 2de Lade:
- 1 pharmaceutische balans met schalen en gewicht.
 - 2 ijzeren spatels.
 - 1 ivoren poederlepeltje.
 - 2 glazen maatjes (grammen).
 - 1 clysoir.
 - 2 tinnen kroesjes.
 - 1 pillenplank met mes.
 - 1 groote schaar.
 - 1 mes.
 - 1 kurketrekker.
 - 1 tinnen maatje van 100 gram.
 - 1 vertinde ijzeren lepel.
 - 1 ijzeren treeft.
 - 1 lantaaru (nieuw zilver).
 - 1 blikken infusiepan.
 - 1 blikken pleisterpan.

- 1 blikken bakje.
- 1 glazen alcoholamp.
- 1 paardenharen zeef.
- 6 doosjes lucifers.
- 12 waskaarsjes.
- 8 flesschen dikglas van 125 gram.
- 7 " " " 60 "
- 6 kartonnen doozen.
- 16 witte potjes.
- 50 kurken.
- 2 oogdruppelfleschjes.
- Eenige vellen olifantspapier.
- 20 nauwmonds vierkante stopflesschen.
- 32 wijdmonds " "
- 4 blikken bussen.
- 1 fleschje met extr. liq. in pulvere voor pillen massa.
- 1 mortiertje met stamper.

Medicijnkist (3)

Lade 3 met instrumenten voor kleine operaties

Lade met instrumenten voor kleine operaties.	
1 tourniquet van Gentis.	1 kogeltang (Amerikaansch model).
6 schroeftourniquetten.	3 droppelbuisjes.
2 kopwerktuigen.	1 sleufsonde.
2 slagaderdrukkers.	2 scharen.
2 spuitjes van Pravaz.	2 schuifpincetten.
5 draadvoerders.	6 rechte slagaderpincetten.
2 spuitjes van hard caoutchouc.	6 kromme " "
6 speldenvoerders.	1 naaldvoerder.
4 wondhaken.	1 klein zaagje.
1 trousse met 6 bistouris.	24 kromme naalden.
1 keeltang van De Mooy.	1000 insectenspelden.
2 slagaderhaken.	1 kromme geknopte bistouri.
2 sondes van Bellocq.	1 rechte " "
1 trocar van Fleurant.	2 kunstmatige bloedzuigers.
1 rechte trocar.	1 stethoscoop met plessimeter en hamer.
1 fijne trocar.	1 scheermes.
1 blikschaar.	1 stilet.
1 maximaal thermometer.	12 pincetten van Péan.
1 kogeltang van Percy.	1 klosje antis. zijde.
1 kogeltang van De Mooy.	

De verbandkist, uitvoering met 5 laden.

b. De verbandkist bevat.

1ste, 2de en 3de lade:

12 enkele T-verbanden . . .	0,7 Kilo.
6 lijfverbanden	0,55 "
6 dubbele T-verbanden . . .	0,3 "
6 schortverbanden	0,3 "
60 kleine kompressen	0,51 "
30 middelsoort kompressen. .	0,45 "
5 groote kompressen	0,3 "
8 groote zwachtels	} 0,95 "
13 middelsoort zwachtels . .	
engelsch pluksel	0,05 "
6 kleine	} doekverbanden 0,80 "
6 middelsoort	
6 groote	
1 stuk grauw band.	
1 caoutchouc spuitje.	
3 tourniquetten van Assalini.	
1 gewoon tourniquet.	
1 naaldenkoker met 12 naalden	
1 M. kleefpleister in blikken koker.	

100 insectenspelden.

- 1 brief gewone spelden.
- 1 klosje wit garen.
- 1 busje met unguent. hydrargyri.
- 1 busje met unguent. simplex.
- 1 speldenkussen 1 kapje met flanel voor chloroformin-
4de lade halatie.
- 1 kist met ins: 25 verbandkaarten.
operatiën. 3 slokdarmsondes.

1 doos met gip

2 gipsscharen. 5de lade:

- 3 blikken verba 1 kist voor amputatiën.
- 1 schlinge van 1 kist voor trepanatiën.
- 1 elastieken ba 1 kist voor resecties.
- 2 schlingen van 1 kistje voor tracheotomie.
- 4 kopglazen me 1 kistje met ooginstrumenten.
- 1 irrigator van 1 kistje voor secties.
- 2 lampen van Collin.
- 1 fleschje benzine.
- 1 pak flanelen zwachtels.

- 1 stel tand- en kiesinstrumenten.
- 1 inductietoestel van Gaeffe.
- 1 doosje met oorinstrumenten.
- 1 galvanische kogelsonde van Trouvée.
- 1 doos met bougies (8 bougies en 6
katheters).
- 1 sponsbalein met klephouder.
- 2 doosjes.
- 1 fleschje met bisulphas hydrargyri.
- 1 spuit voor transfusie.
draineerbuizen 2 M.
- 1 koperen bakje voor phenylopping.

Verbandmiddelen, steriel verpakt

De Suppletiekist

c. De *suppletiekist* bevat:

- 1 zak met 400 kleine kompressen.
- 1 " " 140 middelsoort en 20 groote kompressen.
- 1 zak met 150 middelsoort en 80 kleine zwachtels.
- 1 zak met 52 doekverbanden 1ste, 2de en 3de soort.
- 1 zak met 50 groote zwachtels.
- 20 stuks verbandkatoen (groot soort.)
- 2 M. flanel.
- 2 voorschoten.
- 4 morsmouwen.
- 2 scheurlakens.
- 1 rol kleefpleister.
- 2 stukjes grauw band.
- 12 lijfverbanden.
- 12 schortverbanden.
- 12 dubbele T-verbanden.
- 1 blikken doos met carbolwatten (3 pakjes).
- 1 oorspuit.
- Een naaizakje met:
 - 1 naaldenkoker.
 - 12 naalden.
 - 2 stukjes wit band.
 - 4 brieven gewone spelden.
 - 2 klossen wit garen.
 - 50 insectenspelden.
- 1 naairing.
- 60 zinken spalpen.
- 25 verbandkaarten.
- 0.25 KG. gewone sponzen.
- 2 vel zeemleder.
- 24 ziekenrapporten.
- 24 vijfdaagsche rapporten.
- 6 requisitielijsten.
- 6 verantwoordingslijsten (van geneesmiddelen).
- 1 register.
- 1 correspondentieboek.
- 2 boek papier 1ste soort.
- 1 " " 2de "
- een doos bevattende:
 - 2 potlooden;
 - 3 pennenhouders;
 - 1 doos stalen pennen;
 - 1 fleschje inkt;
 - 2 pijpen lak;
 - 1 liniaal.
- 1 doosje ouwels.
- 1 blikken doos met gipszwachtels, 50 stuks.
- 5 breukbanden (1 dubbele, 2 rechter en 2 linker).
- 50 ijszakken, 1ste, 2de en 3de soort.

Eén kist voor kleine forten bevat de volgende onderdelen.

- Medicijnen
- Antiseptisch verband
- Gewoon verband
- Instrumenten en verband
- Andere hulpmiddelen

1 conservatiekleedje.	1 spiritus-lamp.
1 dekkussen.	1 kooktoestel.
1 pharmaceutische balans.	1 stroopmaatje.
1 tinnen maat (100 gram).	1 oogbadje.
1 lantaarn.	1 lantaarn.
12 kaarsen.	1 doosje voor drinkwater-onderzoek.
6 poederdozen.	4 medicijnpotjes.
4 medicijnfleschjes.	1 tinnu kroesje.
1 doos met Nederl. gewicht.	2 glazen maatjes à 10 gram.
5 medicijnfleschjes.	15 kurken.
1 mortier en stamper.	
	6 pillendozen.
	2 oogdruppel-fleschjes.
	1 schaar.
	1 ijzeren lepel.
	1 ijzeren spatel.
	2 beenen poederlepeltjes.
	1 vel etiketten uitwendig.
	1 idem inwendig.
	1 boek papier voor poeders.
	1 klosje dun touw.
	2 kalfsblaasjes.
	4 doosjes lucifers.
	1 knipmes.

	Kilogram.	Hectogram.	Decigram.	Gram.	Wijmond stopflesschen.	Nauwmond stopflesschen.	Blikken bussen.
	100 gr.	10 gr.	1 gr.				
Aqua destillata	—	2	—	—	—	2	—
Vaselinum	—	1	—	—	1	—	—
Ol. olivarium	—	1	—	—	—	1	—
Solut. camphor. spirit.	—	1	—	—	—	1	—
Acid. aceticum	—	1	—	—	—	1	—
Chloroformum	—	2	—	—	—	2	—
Aether cum spiritu	—	1	—	—	—	1	—
Solut. acet. plumbic. bas.	—	1	5	—	—	1	—
Solut. chlorot. ferrici	—	1	5	—	—	1	—
Spiritus rectificat. 30°.	—	1	—	—	—	1	—
Acid. phenylicum	—	3	—	—	3	—	—
Acid. sulphuricum dilut.	—	1	—	—	—	1	—
Vin opii aromatic.	—	1	—	—	—	1	—
Oleum ricini	—	1	—	—	—	1	—
Acid. salicylicum	—	—	5	—	1	—	—
Ammon. liquid.	—	—	5	—	—	1	—
Oleum menthae piperit.	—	—	4	—	—	1	—
Glycerinum	—	—	5	—	—	1	—
Ol. sinapis	—	—	4	—	—	1	—
Sulph. zincicus	—	1	—	—	1	—	—
Hydras chlorali	—	1	—	—	1	—	—
Pulvis gummosus	—	1	—	—	1	—	—
Sulphas natriicus	—	1	—	—	1	—	—
Pulvis rad. saleb.	—	1	—	—	1	—	—
Carb. et hydr. magnescicus	—	—	5	—	1	—	—
Sulphas chinini	—	—	5	—	2	—	—
Chloras kalicus	—	2	—	—	2	—	—
Chlorotum hydrargyrosom	—	—	1	—	1	—	—
Hydrochloras morphini	—	—	—	5	1	—	—
Chlorot. zincicum	—	—	1	—	1	—	—

Nitras argenticus	—	—	—	5	1	—	—
Tartras kalico stibicus	—	—	5	—	1	—	—
Nitras argenticus fusus	—	—	—	5	1	—	—
Chlorot. hydrargyricum (sublimaat)	—	—	5	—	1	—	—
Pulvis Doveri	—	—	5	—	1	—	—
Puly. rad. ipecac	—	—	5	—	1	—	—
Extr. secalis cornuti (ergotinum Bonjean)	—	—	5	—	1	—	—
Sulphas atropini	—	—	—	1	—	1	—
Syrupus sacchari	—	1	—	5	—	1	—
Saccharum album	—	1	—	—	—	1	—
Spiritus (gemethyleerd)	—	3	—	—	—	3	—
Iodoformum	—	1	—	—	1	—	—

3de Afdeeling (Lade n°. 2.) — Verband.

1 schaar.	2 tourniquetten (Assalini).
1 naaldenkoker.	2 " (gewone).
12 naalden.	16 groote zwachtels.
1 naairing.	36 middelsoort "
1 brief gewone spelden.	10 kleine "
1 stukje grauw band.	6 doekverbanden 1ste soort.
300 insectenspelden.	12 " 2de "
1 koker kleefpleister (antiseptisch).	15 groote kompressen.
1 tinnen spuitje.	30 middelsoort "
1 klosje wit garen.	60 kleine "
1 doosje unguentum hydrargyr.	25 verbandkaarten.
1 " " simplex.	

2de Afdeeling (Lade n°. 1.) — Antiseptisch verband.

- 1 blikken doos met:
12 groote tampons.	5 fleschjes catgut n°. 0, 1, 2, 3, 4.
12 kleine "	6 klosjes antiseptische zijde n°. 1, 2 en 3, van elk 2 klosjes.
6 breede windsels.	1 carbol spray.
14 smalle "	1 inhalatie-toestel voor chloroform.
3 pakjes Lister's gaas.	0,7 kilo scheurlinnen.
1 pakje carbolwatten.	24 doekverbanden 2de soort.
3 pakjes macintosh.	
3 antiseptische sponzen.	

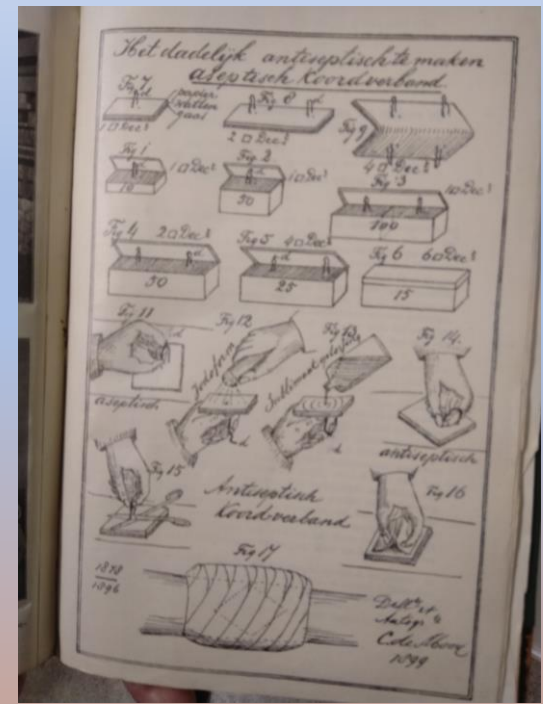
4de Afdeeling (Lade n°. 3.) — Instrumenten en verband.

2 doekverbanden 1ste soort.	2 kogelglazen (getah-pertja bol en koperen rand).
6 " 2de "	1 toestel van EsMarch.
6 " 3de "	2 schlingen van Foulia.
1 brief gewone spelden.	1 maximaal thermometer.
3 verbandbakjes (1 stel).*	1 slagader-drukker.
1 koperen bakje voor phenylzuur-oplossing.	1 speldenvoerder.
1 kistje instrumenten voor amputatiën, enz.	1 blikken doos met 20 gipszwachtels.
1 kistje instrumenten voor trepanatiën.	1 gipschaar.
1 schroeftourniquet van Petit.	1 clysoir.
2 tourniquetten (Assalini).	1 irrigateur.
2 " (gewone).	1 kogeltang (gewone).
	2 spuitjes van Pravaz.

5de Afdeeling (Lade n°. 4.) — Zinken spalken, enz.

60 zinken spalken in 9 soorten.	2 morsmouwen.	
1 register voor het inschrijven van zieken.	1 spons.	
1 boek schrijfpapier 1ste soort.	1 handdoek.	
4 ziekenrapporten.	schrijfbo-
hoefden. {	
8 vijfdaagsche rapporten.		6 pennen, 1 pijp lak, 1 doosje ouwels, 1 liniaal, 1 inktkoker,
25 verbandkaarten.		1 potlood, 2 pennenhouders
1 doosje met 6 katheters en 6 bougies.	1 fleschje inkt.	
1 voorschoot.		

Voorbeelden van verpakkingen van verband- en geneesmiddelen van rond 1900

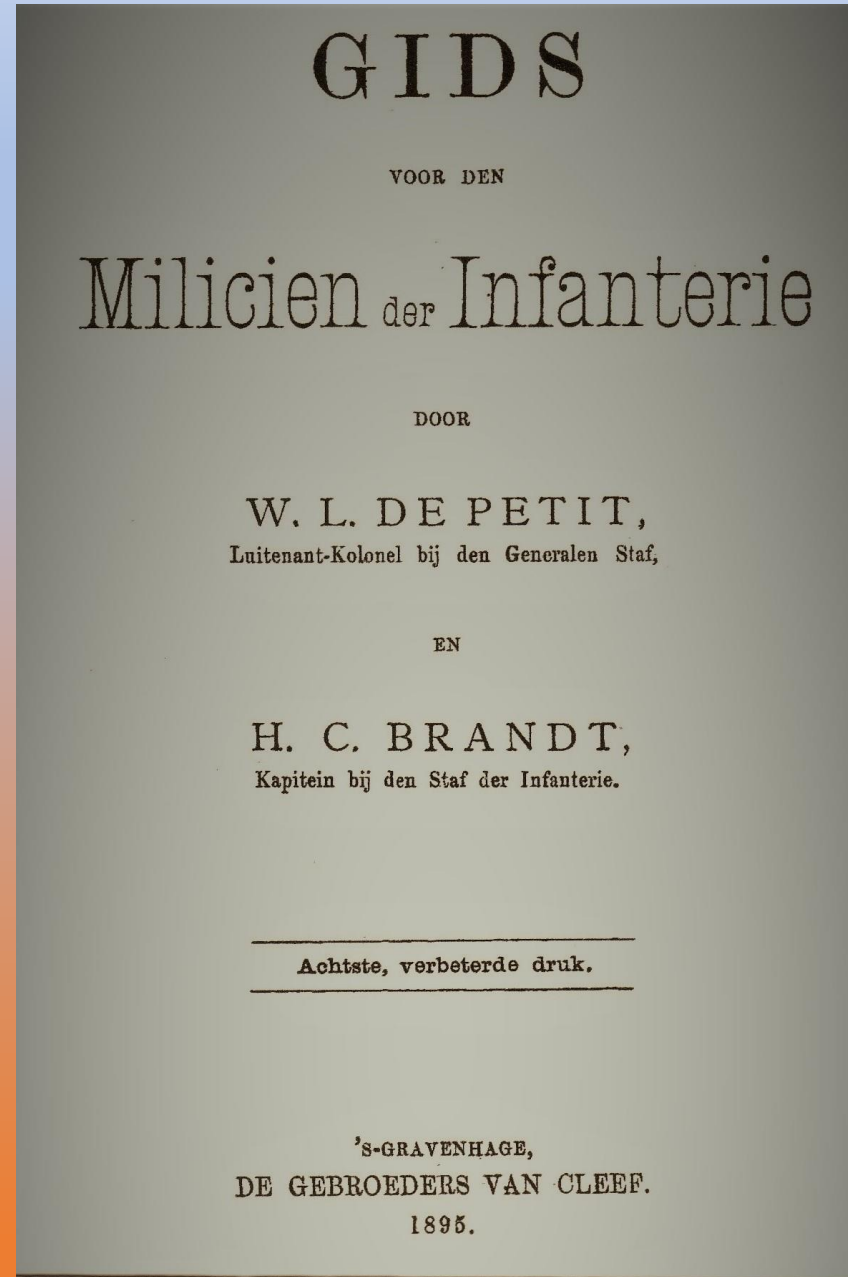
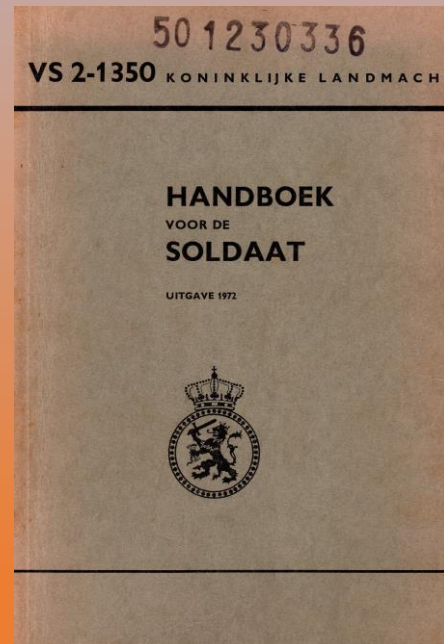

Presentatie inhoud

- *Ziekenafdeling op Pampus*
- *Medische uitrusting van forten (curatief)*
- Voorschriften ter voorkoming van ziektes (preventief)

Voorschriften te voorkoming van infecties en ziekten.

Gids voor Milicien der Infanterie (1895)
of Handboek Soldaat (nu)

GEZONDHEIDSMATREGELEN.

76. De soldaat moet de meeste zorg voor zijne gezondheid in acht nemen en alles doen wat strekken kan, om zijne lichamelijke kracht te ontwikkelen. De gezonde sterke soldaat, heeft van groote inspanningen, zooals bij marschen en manoeuvres in vreedstijd reeds van hem gevorderd worden, maar vooral in tijd van oorlog, als zij gepaard gaan met ontberingen, veel minder te lijden, dan zwakken of weinig ontwikkelden.

In de kazerne.

77. Een der hoofdvoorwaarden voor het behoud der gezondheid is genoegzame luchtverversching. Alle oorzaken, die dus de lucht kunnen bederven, die de soldaat inademt, moeten zooveel mogelijk bestreden worden. Hiertoe dienen de volgende voorzorgen:

1°. De grootst mogelijke zindelijkheid in de chambree; zoowel in verborgen hoeken, als op in 't oog loopende plaatsen, moeten stof en vuil worden opgeruimd.

2°. De ramen worden des morgens, eenigen tijd na de reveille geopend. In den zomer blijven zij den gauschen dag open; doch slechts aan ééne zijde, indien anders merkbaar tocht ontstaat, die vooral voor bezweete manschappen hoogst gevaarlijk zijn kan; 's nachts mogen geene ramen openblijven, op die plaatsen, waar de nachtlucht direct over de slapenden strijkt, of waar men last van muggenbeten enz. hebben kan.

3°. Het uitkloppen van bemodderde of bestoven kleeding moet liefst buiten de chambree plaats hebben.

4°. Bij het dweilen en uitstoffen der chambree moet men vermijden, dat overblijfselen van eten, groote hoeveel-

heden vuil met water vermengd, zich ophoopen in de retsen van den vloer, waar zij tot verrotting overgaande, een bron van ziekte kunnen worden.

5°. Het urineeren in de chambree, wordt zwaar gestraft. Daargelaten het dierlijke dier handeling, verpest men de lucht en benadeelt aller gezondheid. Ook om die reden is het spuwen buiten de daarvoor bestemde zandbakken verboden.

78. Zindelijkheid op lichaam en kleeding. Zooveel mogelijk trachte de soldaat tijd en gelegenheid te vinden, vooral in den zomer, om zich iederen dag het gansche lichaam te wasschen. In elk geval moet het minstens een paar malen per week geschieden. 's Morgens, vóór hij onder de wapenen komt, moet hij zich het hoofd, vooral de oogen, ooren, de hals, borst en handen flink met koud water en zeep afgewasschen hebben. Het lang verblijven van vuil in de ooghoeken, leidt tot ooglidsonsteking, die hardnekkig en pijnlijk is. Het niet behoorlijk reinigen van het inwendige oor, doet het daarin dringende stof, zich met de afscheiding verdikken, waardoor hardhoorigheid en verzweringen ontstaan. Het hoofdhaar wordt kortgehouden; buitendien moet de soldaat zich behoorlijk kammen, en vooral na exercitiën in de stof, zich het hoofd terdege reinigen, daar onzindelijkheid van het hoofd uitslag, en bij eenigen duur ongedierte doet ontstaan.

Voor de voeten moet de infanterist bijzonder zorgzaam zijn. Zij zijn met het geweer zijn beste vrienden in oorlogstijd. De nagels moeten kort gehouden; likdoorns, eksterooogen enz. gesneden worden. In één woord, de soldaat spare geen water en zeep, om zijn lichaam rein te houden. Hij voorkomt daardoor menige ziekte. Bij epidemieën zijn de onzindelijkken de eerste slachtoffers. Het flink wasschen met koud water versterkt de huid, verhardt ze tegen schadelijke invloeden, geeft frissche kleur en opgewektheid.

Zoolang baard en knevels niet genoegzaam ontwikkeld zijn, late de soldaat zich het vlas en de onoogelijke baardjes wasschen.

Niet alleen uit vrees voor straf, maar ook alweer voor zijne

gezondheid, reinige hij zoo spoedig mogelijk de bestoven of bezweete kleeding, en late ze behoorlijk uitluchten. Tegen zware verkoudheden moet de soldaat zich trachten te vrijwaren, door niet dadelijk, na bezweet in de kazerne te zijn teruggekeerd, zich te ontkleeden maar zich eerst te laten bekoelen; door 's nachts niet ongekleeed naar de latrine te gaan; door de natte kleeding zoo spoedig mogelijk uit te trekken en het ondergoed met droog te verwisselen.

Vooraf niet langer dan onvermijdelijk is, met natte sokken blijven loopen, evenmin als op bloote voeten door de chambree; een en ander veroorzaakt buikongesteldheden.

Het zitten, dicht bij gloeiende kachels, vooral op de wacht, waar men uit de hitte plotseling soms in de strengste buitenkoude moet overgaan, is dikwijls oorzaak van zeer ernstige ziekte (longontsteking, pleuris enz.).

79. Voorzichtigheid ten opzichte van eten en drinken.

De soldaat moet nimmer uitrukken, zonder minstens een stuk brood en wat koffie gebruikt te hebben.

In stede van zijn zakgeld uit te geven aan het onrijpe fruit, dat ondanks de voorzorgen daartegen, toch soms den soldaat in handen gespeeld wordt, neme hij voor zijn geld liever iets dat hem tot voeding strekt, een broodje met kaas of worst of iets dergelijks, wat zeer goed in de cantine te krijgen is.

Bezweet of verhit zijnde, dus op marsch, in de rust bij de oefeningen, drinke men geen ijskoud water en ook niet met groote hoeveelheden te gelijk. Als men in beweging blijft zal men van dat drinken weinig nadeel ondervinden, doch ook in dat geval, blijft matigheid aanbevolen.

De soldaat blijve een afkeer houden van het misbruik van sterken drank. Misbruik wil hier niet alleen zeggen het gebruik van te veel sterken drank, zoodat dronkenschap er het gevolg van is, maar misbruik in dezen is al aanwezig, waar de gewoonte tot drinken bestaat; misbruik is gebruik op uren waarop geen fatsoenlijk man zulks doet, des morgens, in het algemeen vóór den middag; misbruik is ook het drinken van allerlei vervalschte jenever, en andere hoogst-

schadelijke spiritualiën, zooals ze in kleine vnzige kroegen getapt worden.

Hoe langer de soldaat zich geheel van sterken drank onthouden kan, hoe beter, vermits de overgang van gebruik tot misbruik zoo ongevoelig is, dat menigeen aan den drank verslaafd is geworden, vóór hij het kwaad gewaar werd. Meer dan voor eenig ander is dit voor den soldaat gevaarlijk, want daargelaten de zware straffen, waaraan de dronkaard in de gelederen zich blootstelt, sloopt hij zijn lichaam, en mist spoedig de noodige veerkracht om vermoenissen te doorstaan. De soldaten, die het eerst bezwijken, zijn zij, die lichamelijk door den drank zijn ondermijnd.

Een slechte gewoonte, die soms jonge soldaten zich nog wel eens aanwennen, is het zoogenaamde tabakpruimen. Behalve het walgelijke daarvan, is die gewoonte op den duur zeer schadelijk voor maag en borst. Dat vuile misbruik en het daarmee gepaard gaande spuwen, is onder de wapenen streng verboden.

50. Naast de dronkenschap, staat bovenaan in de rij der oorzaken van gezondheidsverwoesting de geslachtelijke omgang met een soort van vrouwen, die soms de gezondheid van den man onherstelbaar in gevaar brengen. Het leger is Goddank geen kweekschool voor huichelarij. Wij vergen niet van den flinken Nederlandschen soldaat, de oogen bedeesd neer te slaan voor het zwakke geslacht. Integendeel, de soldaat die daarbij gaarne een goed figuur maakt, is netjes op zijn persoon en op zijne kleeding, en loopt niet als een lummel, maar flink en vlug langs de straat. Maar is de aantrekkelijkheid, die het schoone geslacht uitoeft op den flinken soldaat, begrijpelijk, er is een groot verschil tusschen dit, en de liederlijke gedragingen en het bezoeken van vuile pestholen van ontucht, die niet alleen de uniform bezoedelen, maar waar in één oogenblik, de soldaat met zijn gezondheid, zijn levenslust en veerkracht, voor lang, zeer lang, ja soms voor goed verliezen kan. In de groote garnizoenen vooral, staat de soldaat zeer dikwerf aan dit gevaar bloot, indien hij de onvoorzichtigheid heeft toe te geven aan verleidingen van de laagste

soort. Goede kameraadschap brengt dus mede, dat men zich wederkeerig terughoude van het begaan van onvoorzichtigheden, in plaats van uit verkeerde kranigheid elkander daarin aan te moedigen.

Mocht echter, in een onbewaakt oogenblik, deze zeer ernstige raad door den jongen soldaat zijn vergeten, zoo late hij zich vooral niet door valsche schaamte of ongewettigde hospitaalvrees weerhouden, om, als hij ook maar het minste gevolg van zijne onvoorzichtigheid meent te bespeuren, onverwijld daarmee den Officier van Gezondheid in kennis te stellen.

In het algemeen brenge de soldaat zijne ledige uren door in de vrije lucht, of ten minste in ruime gezonde lokalen en niet in benauwde kroegen.

Op Marsch.

51. Vóór de soldaat op marsch gaat, verzorge hij bijzonder zijne voeten.

Voetblaren kunnen voorkomen worden door insmeren met kaarsvet bij droge voeten, en het wasschen met jenever bij zweeterige of weeke voeten. In zijn kwartier gekomen, neme de soldaat liefst een lauw voetbad; bij gebrek aan gelegenheid daartoe, (bij bivak) moeten de voeten met frisch water afgekoeld worden, doch geen bepaald koud voetbad worden genomen. Voetblaren steke men door met een zuivere naald met dunne wollen draad en late den draad er in zitten, hierbij zorgende het gat niet grooter te maken dan juist noodig is en het vleesch binnen de blaar met de naald niet te kwetsen. De sokken worden uitgewasschen en gedroogd, terwijl men voor den volgende marschdag schoone sokken aantrekt.

De soldaat moet op marsch vooral niet te veel toegeven aan de behoefte om te drinken; nimmer uit slooten of putten, waarvan het water tengevolge van onreinheden en insecten dikwijls zeer schadelijk is. In de brandende zon wachte men zich er voor, het hoofddekse af te zetten, wegens gevaar voor zonnesteek, die soms op de plaats doodelijk, altijd zeer gevaarlijk is.

Men marcheere zoo lang mogelijk flink rechtop; bij gebukte houding geeft het aanhoudend branden der zon op de halswervelen ook zonnesteek. Bij groote marschen in de hitte is het daarom goed zich den nek met een zakdoek, een blad of iets dergelijks te beveiligen. Dit mag evenwel, evenals het losmaken of opzetten van kragen, alleen geschieden met toestemming der Officieren.

In het kwartier gekomen, gebruike men vooral niet te veel zure- of karnemelk en dergelijke afkoelende dranken of spijzen, die de boeren uit goedheid, den soldaat soms in groote hoeveelheden voorzetten. Men blijve er toch aan in-dachtig dat men den volgende dag weer marcheeren moet, en zorge dus geen buikpijn of andere lastige ongesteldheden op te loopen. Verder neme hij eene behoorlijke nachtrust en make de pret, die in dorpen de inkwartiering soms veroorzaakt niet te lang. Soms doet ten onrechte de overspanning van den marsch 's avonds denken dat men niet vermoeid is, doch bij te korte rust zou men den anderen dag al zeer spoedig de krachten voelen verminderen.

Het slapen in vochtige hooibergen is ongezond; een leger op in de lengte uitgespreid stroo is hierboven verre te verkiezen.

Op bivak zoeke men vooral de droogste plek; zoo min mogelijk legge men zich in de brandende zon te slapen.

52. Wordt een soldaat door eene flauwte overvallen, dan legge men hem zoo spoedig mogelijk op eene koele plaats, make dadelijk halskraag en das los, en besprenkele het hoofd, de slapen vooral en den hals, met frisch water en azijn, evenzoo de polsen.

Bevroren ledematen wrijve men met sneeuw tot het gevoel terugkeert.

Bij verwondingen trachte men, tot de komst van geneeskundige hulp, de bloeding tegen te houden. Vooral is dit dringend noodig, als het bloed helder rood gekleurd, met regelmatige slagen uit de wonde spuit, vermits dan een slagader getroffen is. Met de duitmen, maar beter nog met een stop, b. v. van een veldflesch, waarover desnoods een ranselier sterk wordt aangehaald, moet men de verbloeding trachten te stuiten. De knelling moet aangebracht worden tusschen

Legerarts Cornelis de Mooy (1834-1926) heeft een belangrijke bijdrage geleverd voor verbetering van medische behandelingen

Voorbeelden van zijn uitvindingen

Bronvermelding

Het museum Verzameling Geneeskundige Troepen is gevestigd in de Korporaal van Oudheusden kazerne.

Noodweg 37

1213 PW Hilversum

Tel 035-5774201

Alleen op woensdag geopend.

<https://nederlandsekrijgsmacht.nl/index.php/historie-nl-leger/251-militaire-musea-en-objecten/1250-historische-verzameling-militair-geneeskundige-dienst-kl-2>

En

<https://www.regimentgeneeskundigetroepen.nl/historische-verzameling>

Met dank aan P.J.R. Augustijn, conservator

Deze presentatie is gemaakt voor de gidseducatie van het forteiland Pampus door Jaap Mulder

Presentatie inhoud

- *Ziekenafdeling op Pampus*
- *Medische uitrusting van forten (curatief)*
- *Voorschriften ter voorkoming van ziektes (preventief)*

Zijn er nog vragen?